

ARNAU PONS

“El poeta convencional vol sempre l’afalac i el poder”

Arnau Pons (Felanitx, 1965) és un dels intel·lectuals més exigents i controvertits del panorama català. Poeta, assagista i traductor, acaba de publicar les traduccions al català de ‘Reixes de llengua’, un nou volum de l’obra completa de Paul Celan; ‘Thomas l’obscur’, de Maurice Blanchot, i ‘El dolor’, de Marguerite Duras, feta a quatre mans amb Blanca Llum Vidal

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

¿La traducció de *Thomas l’Obscur*, de Blanchot, que ara publica Flâneur en català, va ser un dels teus primers projectes, oi?

Vaig conèixer l’obra de Blanchot poc temps després d’arribar a Barcelona el 1989. Entre els primers llibres que vaig llegir seus hi havia *L’espace littéraire* i *De Kafka à Kafka*, que em va impressionar, perquè s’endinsa en la naturalesa de l’escriptura fins a les últimes conseqüències. És el que solen fer sempre les figures literàries que intenten impugnar la institució Literatura, amb tota la seva dinàmica dels editors, de la cosa social, i que per tant busquen una separació a través de l’escriptura. Blanchot fa igual. La seva reflexió em va afermar en una actitud crítica i compromesa amb la lletra. *Thomas l’Obscur* és una obra difícil de llegir, de vegades t’escup i et demana fer un esforç d’atenció considerable. Vaig pensar que si no ho traduïa em costaria molt de llegir.

Com és que va trigar tant a sortir? Quan vaig tenir prou avançada la traducció, la vaig proposar a Quaderns Crema, llavors dirigida per en Jaume Vallcorba. Li va agradar tant la mostra que li havia enviat per carta, que em va contestar entusiasmat al cap de poc. Després, per telèfon, ja em va detallar que només em podria pagar

en espècies i m’hi vaig avenir. Un cop l’hi vaig haver enviat –perquè em donava pressa–, va passar que el cap de setmana següent va sortir una doble pàgina al suplement *Babelia* sobre els informes de lectura d’Italo Calvino. Es carregava Blanchot amb molta contundència, amb una o dues frases que el reportatge destacava. El dilluns en Vallcorba em va trucar a primera hora i, de cop i volta, era una altra persona. Em preguntava si havíem signat un contracte, i jo li vaig dir que no. I em va etzibar: “Jo no et vaig demanar res. Ets tu qui m’ha buscat”. Va ser una conversa tensa, recargolada, molt desagradable, sobretot pel tracte i el to. Va ser l’inici d’una relació impossible amb la cultura catalana, més ben dit, amb el seu establishment.

¿Era el teu primer contacte amb el món editorial?

Per iniciativa pròpia, sí. I va ser nefast. Des de sempre he estat una persona inquieta. Em costa no tenir una cosa o dues entre mans. La traducció, per a mi, fa el sentit de la literatura, i aleshores jo volia constel·lar el meu univers personal amb uns referents que poguessin fer un joc de miralls amb les meves preocupacions. Però rebia negatives. O simplement silencis. Era decebedor. Al mateix temps,

CATALUNYA SE’M PRESENTAVA COM UN GUAL PERMANENT, UN PASTÍS QUE JA ESTAVA REPARTIT. 25 ANYS DESPRÉS ÉS IGUAL

veia que gent que no dominava tant el francès o l’alemany anava fent coses amb una gran comoditat... Catalunya se’m presentava com una mena de gual permanent, un pastís que ja estava repartit. Aquesta era la sensació que tenia i que encara tinc, després de més de 25 anys de viure al Principat. Segurament té a veure, en part, amb el fet que soc bastant sapsastre amb els qui tenen poder de gestió, i que em costa callar davant de les injustícies. D’altra banda, també hi ha alguna cosa de la meva persona que molesta. En soc conscient.

¿Seria, més aviat, pel perfil que representes? ¿Perquè tradueixes de l’italià, del portuguès, del francès i de l’alemany i perquè els textos que tries són exigents?

Si finalment he pogut publicar moltes de les meves traduccions, o si des de fa anys em dedico a desxifrar Celan i participo en col·loquis internacionals de primera línia, ha estat sempre sense l’ajut d’aquí, més aviat al contrari. Crec que el problema rau, en bona part, en la mena d’escriptor que soc. A Catalunya tenim intel·lectuals que es vanten de ser experts en Benjamin i Kafka, però que no trobes en cap col·loqui internacional ni tampoc a les publicacions especialitzades. Em puc donar per sa-

ARNAU PONS (FELANITX, 1965), EN UNA LLIBRERIA BARCELONINA. PERE TORDERA

a

llegim

40-41

- Jaume Subirana repassa el paper de la literatura en la cultura catalana
- Knausgård tanca el projecte autobiogràfic

42-43

- La ‘Benedicció’ de Kent Haruf que culmina la trilogia de Holt ● ‘Yo, Julia’, el Planeta de Santiago Posteguillo

tisfet si ja m'han publicat a Princeton al costat d'Enzo Traverso [*Makers of Jewish Modernity*, 2016], i també a França, Alemanya o Mèxic. El fet és que a fora els meus textos són ben rebuts i me'n demanen més.

Quina creus que és la causa d'aquesta dificultat de relació amb el món d'aquí?

Potser és d'ordre identitari o sexual, perquè ni tan sols els *queer*, aquí, em veuen com un d'ells. Tot això reforça en mi un sentiment de no pertinença, que visc com un alliberament. Al mateix temps, visc una mena d'extraterritorialitat per mitjà d'un judaisme molt *sui generis*, que sé que desconcerta i molesta. Sento que provocho un sentiment proper a la xenofòbia. O potser és el de la traïció. Noto un mal-estar que ve tant de la persona que soc com del que escric. No tothom pot dir que li han cremat un llibre pel seu contingut en una mena d'exorcisme públic. Un fet que cap de les associacions a què estava associat (AELC i PEN) van saber ni voler tractar.

Vist des de la meua experiència personal, que soc d'una generació posterior, quan vaig arribar als teus llibres va ser com a expert en Celan, gràcies al volum *Celan, lector de Freud* (Lleonard Muntaner, 2006).

En Lleonard Muntaner va venir a mi després que li fes la correcció d'un llibre del meu oncle, en Francesc Riera, que era historiador autodidacte i va dedicar-se a la qüestió dels xuetes. Quan em va conèixer, la seva editorial encara no havia fet un veritable salt al Principat, i vaig col·laborar amb ell, dirigint col·leccions, traduint o editant alguns dels meus llibres, com *Celan, lector de Freud*. Un dels problemes de Mallorca, al meu parer, és que els lectors busquen bàsicament autors mallorquins, a tot estirar els catalans que sonen, els més mediàtics, però costa que s'interessin per la cultura en català d'àmbit internacional i més crític.

Entre els textos inèdits que tens hi ha un assaig llarg sobre Joan Sales, Agustí Bartra i Pere Vives, *Incerta memòria*.

Ha passat per tres editors i no els ha deixat indiferents. Dos d'ells m'han dit que no me'l publicaven perquè era massa crític amb l'establishment. I l'últim editor em va demanar que hi fes una segona part, dedicada a Sales, cosa que no em sembla forassenyada, però ara mateix no puc. És un assaig que qüestiona la manera hegemònica de presentar i treballar els textos testimonials i de l'exili català... En una cultura com la nostra,

la pitjor estratègia per defensar-la és pensar que només se la pot aflagar. Pagues un preu molt alt quan tractes el propi espai cultural i polític amb independència i rigor. Sense aquesta mirada crítica, la barbàrie sol acabar per dur la veu cantant. Ja sabem que la cultura és sempre alhora un document de barbàrie. Però com diu Traverso, l'intel·lectual crític aviat és posat al marge i silenciats. Si cada vegada n'hi ha menys, és perquè gairebé tots aspiren a estar en un primer pla. Hi ha una certa autocensura i també molta connivència davant del que és intolerable en l'àmbit cultural

Els comentaris dels poemes que fas a *Reixes de llengua* i als dos volums precedents de Celan, publicats a LaBreu, són d'una gran minuciositat i sovint deixen bocabatat el lector.

Llegint Celan he trobat un poeta en què les meves intuïcions ràpidament abandonaven l'espai de l'elucubració per concretar-se en propostes de desxiframent fortes. Jean Bollack m'ho deia: "Vostè té el do de saber llegir aquesta poesia". O ets capaç d'entendre l'envit, o davant d'allò t'assalta el quequeig. O bé fas una classe convencional de literatura emprant la poesia Celan com a crossa. Dir coses amb fonament sobre un text, construir un text artístic a partir del discurs d'un altre autor, escasseja més cada vegada. Molta gent ja no sap què ha de dir. Fins i tot als escriptors els costa llegir bé els coetanis. Això explicaria per què *La mort i la primavera*, de Mercè Rodoreda, durant tant de temps es va llegir com una obra simbòlica, mística i esotèrica, desconnectada de la història, sense que s'hi detectés ni una unça de crítica sobre la vivència de dues guerres consecutives, que és una cosa que vaig voler desplegar a l'epíleg de l'última edició de Club Editor, el 2017.

Escris que Celan qüestiona la naturalesa mateixa del gest poètic. Digue'm algun altre autor que ho hagi fet.

Me'n venen dos al cap, per la seva bel·ligerància: Artaud i Pasolini. Pensen com funciona la màquina del poema, i quina mena d'ideologia activa els poetes del seu temps. Tant Artaud, com Celan i Pasolini desconfien dels poetes. Els poetes hi són, s'estan allà, i ells se'ls miren de lluny estant, separats d'aquell estol, tot i que també en són, de poetes. Aquest distanciament –a part que tota presa de distància és bona– fa que ells mateixos siguin punts d'observació privilegiats de la mateixa poesia. Se situen en talaies que costen molt de mantenir dretes, i ho fan amb una fermesa i un convenciment lloables. Per contra, el poeta convencional vol sempre l'afalac i el poder. No hi ha res que faci més riure que veure un poeta sobreeditat i sobrepremiat que es vanta d'haver conquerit per fi les institucions, com si fos un revolucionari que esbotza les portes d'un palau. Hi ha una competició pueril pel maleïtisme de saló, a la nostra cultura. Fa basarda de veure com els més homologats necessiten viure aquest miratge revulsiu. I al seu torn, com l'establishment necessita aquest part d'esquinç pseudo-transgressor, que els és ofert pels poetes que promociona. ♦

Cinc llibres del poeta, assagista i traductor

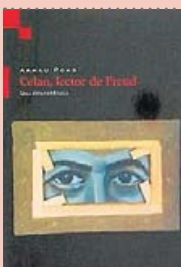
Arnau Pons *Desertar*

Desertar

(LLEONARD MUNTANER, 2010)

Tot i que va debutar amb *Intromissió* a Empúries el 1991, després de rebre el Ciutat de Palma Pons es va distanciar ràpidament del circuit literari per publicar els poemes en tirades reduïdes, com va ser el cas d'*A desclòs* (1996) i *Desertar* (1997), poema llarg recuperat per Lleonard Muntaner el 2010. El seu llibre més recent és *Llum de ganivet* (Eumo-Cafè Central, 2012).

Celan, lector de Freud

(LLEONARD MUNTANER, 2006)

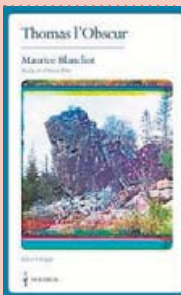
A partir d'una conferència pronunciada a l'Institut del Camp Freudià el 2003, *Celan, lector de Freud* analitza les correspondències entre alguns dels poemes de l'autor de *Cristall d'alè* i el principal impulsor de la psicoanàlisi. Una de les lectures més precises és la del poema *Frankfurt, setembre*, que aconsegueix il·luminar versos com "el so de l'oclusió laringia / canta".

Reixes de llengua

PAUL CELAN (LABREU, 2019)

Tercer llibre de l'edició de l'obra poètica de Paul Celan en català de LaBreu. Arriba després de *De llindar en llindar* (2012) i *Cristall d'alè* (2014), que va rebre el Premi Nacional a la millor traducció. Publicat en alemany el 1959, el volum va representar l'endinsament de l'autor en un llenguatge hermètic, que Pons desxifra i analitza en 60 pàgines de notes.

Thomas l'Obscur

MAURICE BLANCHOT (FLÂNEUR, 2019)

Amb només cinc títols, la jove editorial Flâneur ha mostrat l'alt nivell de la seva proposta. Després de Bernhard, Walser i Sebald –i abans de Jabès–, han publicat el primer text de Maurice Blanchot que es tradueix al català. El protagonista del llibre, que "fuig de les etiquetes convencionals" –segons el traductor–, és un home que observa el món provant de resignificar-lo.

El dolor

MARGUERITE DURAS (LABREU, 2019)

Arnau Pons i Blanca Llum Vidal han traduït junts una de les obres més dures i escruïdores de Marguerite Duras. Publicada en francès el 1985 però ambientada durant la Segona Guerra Mundial a París, explica l'espera de l'autora perquè el seu marit tornés del camp de concentració de Dachau i la seva relació amb la Resistència.